

Land	Danmark
Domstol	Retten i Ballerup
Parter	Anonymiseret
Dato for afgørelse	31. juli 1987
Afgørelsestype	Dom
Status	Retskraftig
Dato for publicering i domsdatabasen	10. juni 2020
Omtalt i It-kontraktret, 2. udgave	s. 71
Gengivet fra	Edb-retlige afgørelser 3, redigeret af Hanne Bender og Ole Bruun Nielsen (1988) Dataforeningens Forlag

Resumé

Sagen angik ophævelse af en udviklingsaftale. Parterne var uenige om, hvorvidt der forelå hævebegrundende mangler og forsinkelser. Det blev lagt til grund, at systemet opfyldte kravene i den formentligt noget spinkle kravspecifikation. Det leverede blev som udgangspunkt anset som kontraktmæssig. I vurderingen heraf indgik anlæggets pris og de på aftaletidspunktet sædvanlige krav til dets funktion. I forlængelse heraf fandt retten det overvejende betænkeligt henset til skønsmandens generelle betragtninger at fastslå, at disse mangler var af en sådan beskaffenhed, at en ophævelse af kontrakten efter, at anlægget havde været i anvendelse i mere end et år, var berettiget. Parterne indgik efter levering af systemet en aftale, hvor leverandøren havde forpligtet sig til at rette nærmere angivne forhold. Aftalen blev ikke opfyldt. Kundens betalingsvægring herfor var berettiget.

Nøgleord: afhjælpningsret og -pligt, ophævelse, mangler, forsinkelse, betalingsvægring

BALLERUP RETS DOM AF 31. JULI 1987
J.nr. BS 4771/84 (3. afd.).

S

mod

K

FORTOLKNING: Aftalens præcise indhold f.s.v. angår programmellets funktioner fastlagt ved fortolkning.

FORUDSÆTNINGER, KØBERS: Retten lagde vægt på, at køberens kravsspecifikation havde været "spinkel", og at han ikke havde "formået at give ... specielle ønsker en for S anvendelig udformning".

OPLYSNINGER, OM KØBERS FORHOLD: Se ovenfor under "Forudsætninger, købers".

MANGLER, PROGRAMMEL: Programmel ikke anset for at være behæftet med væsentlige mangler under hensyn til køberens uoplyste angivelse af sine ønsker, pris m.v.

FORSINKET LEVERING, PROGRAMMEL: Programmel leveret ufor sent i forhold til kontraktens bestemmelse herom.

REKLAMATION: Under hensyn til, at anlægget havde været i drift mere end et år, kunne K ikke påberåbe sig forsinkelse.

KONSULENTARBEJDE M.V., BETALING: S havde forpligtet sig til at rette nogle nærmere angivne forhold. Da han ikke havde opfyldt denne aftale, kunne han ikke kræve betaling

for konsulentbistand m.v.

LITTERATUR: Mads Bryde Andersen, s. 29 ff., s. 42, s. 43 ff., s. 56, s. 63 og s. 64 ff.
 Peter Blume, s. 93 ff., s. 97 ff., s. 112 f., s. 113 ff. og s. 115 f.
 Jacob Nørager-Nielsen, s. 60 ff., s. 92, s. 159, s. 173, s. 178 ff., s. 244 f. og s. 246 ff.

I foråret 1982 udsendte K til et antal edb-leverandører en skitse til "kravsspecifikation", der var holdt i forholdsvis generelle vendinger. Baggrunden for kravsspecifikationen var et ønske om at overgå fra servicebureau til eget edb-anlæg.

På grundlag af specifikationen indgik K og S i juli 1982 aftale om levering af et edb-system. S's ydelse bestod af maskinel, standardprogrammel med nødvendige tilpasninger og instruktion- og konsulentbistand i op til 50 timer. I forbindelse med beskrivelsen af programmet blev det angivet, at dette som minimum skulle løse de opgaver, som K fik løst på servicebasis. S garanterede, at programmel vedrørende lønsystem var køreklart senest den 27. september 1982 og øvrigt programmel senest den 20. december 1982. Systemet blev imidlertid først taget i brug i januar-februar 1983, hvorefter købesummen blev betalt.

Systemet kom imidlertid aldrig til at fungere efter hensigten, hvilket iflg. S skyldtes, at K's personale som følge af manglende erfaringer med edb ikke var i stand til at anvende det, mens årsagen iflg. K var system- og programfejl.

Som følge heraf afholdt parterne et møde den 20. marts 1984, hvorunder der blev truffet aftale om forskellige korrektioner m.v.
 Den 17. maj 1984 hævede K handelen.

S anlagde herefter sag den 8. oktober 1984 med påstand om betaling af 52.142,47 kr. for konsulentbistand, oplæring, rettelse, serviceabonnement m.v. i tiden efter den 23. marts 1984.

K påstod frifindelse og selvstændig dom for 284.859,72 kr. mod udlevering af anlægget.

Der blev under sagen afholdt syn og skøn. Ifølge skønsmanden hidrørte problemerne ved systemet dels fra brugerfejl o.lign., dels fra program- og systemfejl. En væsentlig fejlkilde var anlæggets manglende robusthed overfor fejlposterings m.v., hvilket iflg. skønsmanden kunne have været afhjulpet med kontrolprogrammer. Sådanne programmer havde været indbygget i det tidligere anvendte servicebureaus system.

Retten frifandt hver af parterne for den andens krav.

F.s.v. angår K's krav lagde retten til grund, at systemet var kontraktsmæssigt. Retten henviste i denne forbindelse dels til K's spinkle kravsspecifikation, dels til, at K ikke havde været i stand til at formidle sine specielle ønsker til S, dels til, at K først havde efter at anlægget havde været i funktion i mere end et år.

F.s.v. angår S's krav lagde retten til grund, at S i marts 1984 havde forpligtet sig til at rette visse nærmere angivne forhold. Da S ikke havde opfyldt denne aftale, kunne han ikke kræve betaling for det udførte arbejde m.v.

BALLERUP RETS DOM:

I juni 1982 blev der mellem sagsøgeren, S, og sagsøgte, K, indgået aftale om køb af et EDB-anlæg til en samlet pris af 235.650 kr., heraf for maskinel 158.155 kr., programmel 25.000 kr., og instruktion m.m. 10.000 kr. excl. moms.

Programmel er specificeret således:

"Programmet omfatter de nødvendige database- og operativsystemer (DBOS). Brugerprogrammet består af følgende delprogrammer:

DALØN 80

debitor/lager/fakturering

finans- og bogføringsprogram

projekt- og entreprisstyring

tekstbehandlingsprogram.

S's standardprogrammer tilpasses K's kravsspecifikation som beskrevet i brev af 23.03.82 og skal som minimum løse de opgaver, som K idag får løst på servicebasis.

Der vil tilgå K brugermanualer på dansk til supplerende af den i systemet allerede indlagte brugervejledning, som vises på skærmterminalen."

Det fremgår, at sagsøgeren yder 6 måneder fri service på maskinel, hvorefter der kan tegnes vedligeholdelseskontrakt. Endvidere ydes op til ca. 50 timer fri instruktion og konsulentbistand, herudover betales efter timeforbrug. Leveringstid fastsattes til 11/8 1982 med endelig overtagelse 5 arbejdsdage efter, ved overskridelse betales en bod på 1% af prisen på maskinel pr. måned. Endelig garanterede sagsøgeren, at lønssystem var køreklart senest den 27. september 1982, i modsat fald var sagsøgte berettiget til at hæve aftalen, og øvrige programmer skulle være leveret og afprøvet senest 20. december 1982.

Kravsspecifikation er indeholdt i en skrivelse af 23. marts 1982 til flere EDB-firmaer og er sålydende:

"Vi er et entreprenørfirma med omkring 100 medarbejdere som påtager sig entreprenøropgaver i hoved- og storentrepriser hovedsageligt indenfor renovering- og vedligeholdelsessektoren. Vi beskæftiger egne tømrer-, snedker- og malersvende og på øvrige fagområder underentreprenører.

Til orientering kan det oplyses, at vi i øjeblikket fører vort lønnings-, entreprise- og finansbog-

holderi via EDB-servicebureau, hvilken løsning vi på lidt længere sigt ikke anser for tilfredsstillende.

De nedenfor anførte krav til vor EDB-løsning må ikke betragtes som en endelig formulering af vore ønsker, men kun som et foreløbig skitseret krav til vor EDB-løsning på nuværende stade.

Ønsker/Krav.

Tilbudet skal omfatte en integreret løsning af såvel hardware som software. Vi forestiller os software-delen skal indeholde minimum:

1. Lønmodul med minimunskrav DA 80.
2. Entreprisestyringsmodul.
3. Finansmodul incl. debitor- og kreditorstyring.
4. Forberedt for senere tilslutning af lagerstyring-, fakturerings- og tekstbehandlingsmodul.

Modulerne skal via programmerne forbindes således, at registrering og bogføring sker frit overalt i systemet, således at oplysninger fra flere forskellige moduler kan sammenkædes til een tværgående oplysning.

Det er en forudsætning at en indrapporteret oplysning kun skal registreres een gang for at kunne benyttes i de forskellige moduler.

Der skal være mulighed for at rette forespørgsel via dataskærm.

Programdialogen skal foregå på dansk.

Den modulære systemopbygning skal være af en sådan beskaffenhed, at nye moduler kan tilkobles med meget små indgreb.

Programmerne skal være baseret på on-line kartoteker, således at alle opdateringer straks registreres i kartotekerne.

Anlægget ønskes leveret med 2 arbejdspladser (skærme), der kan arbejde uafhængigt af hinanden samtidigt.

Der skal være mulighed for spæringer (træk af oplysninger) mellem modulerne samt evt. i dele af modulerne."

Der er enighed om, at anlægget blev taget i anvendelse i januar-februar 1983, og købesummen herefter er betalt. Det er oplyst, og at sagsøgte i abonnementsafgift for juni

1983 til juni 1984 samt for konsulentbistand m.v., indtil den 23. marts 1984 har betalt 49.209,72 kr.

Under henvisning til et den 20. marts 1984 afholdt møde anførte sagsøgte i skrivelse af 27. april 1984:

"Der blev på mødet aftalt en køreplan, for diverse ændringer, og herunder blev det aftalt, at der skulle ske en integration af debitorer og kreditorer i finansbogholderiet, og denne integrering skulle ske senest i uge 14. Det var dengang et helt klart løfte fra Deres side, at tidsplanen ville blive overholdt, men på nuværende tidspunkt befinder vi os i uge 17, og integreringen har ikke fundet sted. Denne tidsplan blev udarbejdet, således at firma K, var i stand til at overholde sine forpligtelser over for egne ansatte samt offentlige myndigheder. Den manglende integrering har derfor sat os i en mildt talt vanskelig situation, idet firmaet stadigvæk ikke på nuværende tidspunkt har været i stand til at påbegynde sin finansbogføring for kalenderåret 1984. Denne situation bliver vanskeligere og vanskeligere jo længere tid, der går, og vi må derfor anmode om, at den manglende integrering omgående bliver udført.

Den i forbindelse med månedsskiftet foretagne programændring vedr. AUD-bidraget, bevirkede jo, at der blev foretaget en forkert mellemregning, og denne må vi også bede om snarest muligt at få ændret. Der er jo endvidere et par åbenstående punkter vedr. AUD/ATP-beregningen vedr. visse lønmodtagere, samt spørgsmålet vedr. sygedagpenge, og feriepenge af disse. Opdelingen af de ansattes fagforeningskontingenter i de to faggrupper (malere og tømrere) skulle jo også gerne på plads. De ændringer, som skulle bewirke, at skurpenge, telefonpenge og lignende skulle komme over i årstælleverkerne, for at kunne blive udskrevet til lønopgørelserne ved årsskiftet er tilsyneladende heller ikke foretaget.

Jeg er endvidere vidende om, at der har været lidt vanskeligheder med at få lønartskartoteket til at fungere. Den foretagne sammenlægning af timelønninger samt funktionærlønninger har jo bevirket, at der ikke er plads nok til alle de oplysninger, der kræves. Vi har i den forbindelse søgt at kontakte Dem i de sidste par dage for at få disse problemer klaret. Den tid, som det for øjeblikket tager at skrive lønningerne ud for en 14-dages periode, er uacceptabelt lang, og vi hører gerne Deres forslag til at nedbringe dette."

sagsøgeren svarede den 1. maj 1984:

..... "Det er en noget deprimerende dialog, som i snart lang tid har præget forholdet mellem K og S. Som vi ser det, er det yderst belastende for en smidig og hurtig arbejdsgang med et så komplekst edb-system, at brugerne har så kort erfaring, som det er tilfældet idag.

Det er en uomtvistelig kendsgerning, at det udskiftede personale (K₁ og K₂) havde en anderledes baggrund og rutine, som² gav betydeligt bedre styr på tingene.

Vi føler derfor, at K i sin kvide påtvinger S at skulle løse et internt personaleproblem ved med øjeblikkes varsel at afse tid til at oplære helt nye mennesker i brugen af systemet.

Næppe noget helt normalt "generationsskifte" at lade andre løse sådanne helt interne problemer.

Vi ser meget nødig yderligere polemik om disse ting, men er nødt til at slå fast, at K's ønsker - hvor rimelige man finder dem inden for firmaet - absolut ikke berettiger til at nære nogensomhelst forventninger til, at vi skal "smide alt, hvad vi har i hænderne" til skade for andre kunder for at løse akutte problemer i K.

Dertil kommer hyppige korrektioner af begåede fejl p.g.a. uøvet personale samtidig med, at der skal udvikles nye moduler, foretages konstant uddannelse. osv

Næppe nogen kan fortænke S i det svære i at bevare motivationen i vort forhold til K så meget desto mere, at K på trods af, at selskabet stiller krav til S, mere eller mindre vægrer sig ved at betale for det arbejde, som udføres. Dette til sammenligning med den af direktøren udtrykte holdning om, at "det er ikke et spørgsmål om penge".

Til de mere faglige indvendinger kan vi fremkomme med følgende kommentarer:

Alle ændringer er nu ilagt K's system - de sidste den 30/4 og 1/5.

Løn- og projektsystemet er rettet fra uge 14 til uge 16. Årsagen var alene det faktum, at det fra brugerside ikke var kørt korrekt.

Den ønskede integration sker dags dato.

AUD/ATP er rettet og fungerer korrekt. Hvis man kan tale om, at ATP'en ikke "virker", er det ved lærlinge under 18 år. Her anser vi, at det fungerer rigtigt al den stund, at disse lærlinge kun betaler halvt bidrag.

Vi har bedt K undersøge det og så komme tilbage.

Dersom lønartskartoteket er blevet oprettet, som det skriftligt er blevet påpeget af vor S, vil skurpenge, telf.penge og lignende køre¹ efter bogen". I øvrigt er der ligeledes ilagt et nyt lønartskartotek for funktionærer.

Vi advarede tidligere K mod automatisk at samle ens lønposter i een post samt, at aktive såvel som ikke-aktive akkorder skulle udskrives i sorteret orden for hver lønspecifikation, hvilket har forårsaget de tidligere vanskeligheder med lønartskartoteket.

Som tidligere påpeget kræver et samarbejde to parter, der har vilje hertil. Vi tilbyder vor tid og vor kunnen og har af hensyn til K endog skubbet mere profitable opgaver til side for at hjælpe.

Vi må derfor drage den konklusion, at med baggrund i K's manglende vilje til blot at overholde de gængse "spilleregler" med hensyn til at betale for udført arbejde, ja så vil vi stærkt overveje at tage vort fremtidige forhold til K op til en særdeles kritisk revision, der kan udmønte sig i et meget indskrænket kontakt med selskabet og krav om forudbetaling, før vi overhovedet vil påtage os nye opgaver."

Den 17. maj 1984 meddelte sagsøgte, at det var blevet nødvendigt, "at løse vore EDB-regnskabsfunktioner på anden vis". Det anførtes, at anlægget aldrig havde kunnet opfylde et simpelt funktionskrav, og at der ville blive anlagt erstatningssag, da forudsætningerne for købet ikke kunne forventes opfyldt.

Da enighed ikke kunne opnåes meddelte sagsøgtes advokat den 2. juli 1987 (formentlig 1984, red.), at skrivelse af 17. maj var en hæveerklæring begrundet i misligholdelse af

indgåede aftaler. Samtidig afvistes betaling af fakturaer vedrørende serviceydelser, der pr. 17. maj 1984 var ubetalt.

Sagsøgeren har den 8. oktober 1984 anlagt denne sag med påstand af betaling af 52.142,47 kr. med renter fra sagens anlæg.

Beløbet skyldes ifølge fakturaer af 1. april, 24. april, 8. maj og 8. juni 1984 for konsulentbistand, oplæring i lønssystem, rettelser, ilægning af programmer, serviceabonnement m.v.

Sagsøgte har påstået frifindelse og selvstændig dom til betaling af 284.859,72 kr. med renter fra 12. december 1984 mod udlevering af anlægget, idet det er gjort gældende, at sagsøgte med rette har hævet købet på grund af væsentlige mangler. Kravet består af købesummen og de tidligere betalte fakturaer.

Sagsøgte har påstået frifindelse for modkravet.

Under sagens forberedelse er der foretaget syn og skøn. I den af skønsmanden, civiløkonom A, den 5. marts 1986 afgivne erklæring henvises blandt andet til bilag I, der indeholder følgende oplysninger fra sagsøgtes advokat:

"4. Til belysning af konstaterede fejl vedlægges:

1. Periodebalance ultimo 1983 (finanssystem), hvori driften giver et resultat på kr. 789.646,44 (side 4), og status udviser et resultat på kr. 3.001.587,31 (side 6) d.v.s. en difference på kr. 2.211.940,87, og der er således med systemet ingen sikkerhed for, at debet og kredit bliver lige store.
2. Saldoliste ifølge kreditorspecifikation kr. 2.218.730,25 og saldo ifølge kontokort kr. 2.346.282,24, idet der i materialet er fremhævet poster, der tilsyneladende er faldet ud (fremhævet med grønt).
3. Posteringsliste for marts 1984, der udviser 3 poster bogført i debitorsystem på kr. 4.500,-, 80.000,- resp. 48.000,- på en debitor-konto nr. 74.100, men denne findes ikke i debitorsystemet, men er oprettet i finanssystemet. Beløbene bliver alligevel modtaget og "posteret" i debitorsystemet, men kontoen

kommer aldrig ud. Beløbene var med på samle-kontoen. Der er således bogført på konti, der ikke findes.

4. Vedr. lønsystemet kan i det vedlagte materiale henvises til bl.a. følgende:

- a. Fejl vedr. akkordsystem og som eks. akkord 23.01.1984 fra sag 200.602, akkord 502. Akkordoverskud ifølge akkordafregning kr. 1.976,19, men indgår tillige med kr. 1.729,65 på samme sag. Akkordudbetaling ialt stemmer ikke fra lønsystem til akkord afregning. Fra sag 170.301 indgår akkord den 23.01.1984 med kr. 12.307,64. Denne bliver dobbelt udbetalt til K₁ med kr. 12.307,64 og kr. 12.307,80, ³ akk. akkord på lønseddel = akkordsum på akkordafregning. Indgår også dobbelt til K₁, men her stemmer akkordsum ikke med afregning.
- b. Ved indførelse af AUD bliver beløbet fratrasket og modregnet i lønnen, men ikke korrigeret i A-indkomsten i tællerværket; se f.eks. K₅ uge 14-15 og 16-17.
- c. For samme lønmodtager bliver der i uge 16-17 automatisk beregnet feriepenge dobbelt og ikke beregnet SH.
- d. Regnefejl i tællerværker, f.eks. A-indkomst for K₆ uge 52.1 - 2-3, akk. A-indkomst differerer kr. 89,20.
- e. Endelig kan peges på den generelle fejl, der består i, at A-skat ikke er beregnet efter de korrekte krav vedrørende skatte-træk, hvorefter A-indkomsten rundes ned til kr. 10,- eller flerhed heraf og A-skat rundes op til hele kr. I systemet beregnes A-skatten uden nedrunding og det fremkomne beløb rundet ned og ikke op. De i denne gruppe omfalte fejl er blot eksempler på de typer fejl, der er konstateret.
Vedr. årsoplysningen kan nævnes:
- f. Systemet var ikke tilpasset årsoplysnings-sedlerne med hensyn til korrekte rubrikker m.v.
Skurpenge og smudstillæg indgår korrekt i A-indkomst, men var ikke "kodet" således, at det fremgik af årsoplysnings-sedlernes rubrik 16, 17 og 18.
- g. Endelig peges på fejl vedr. feriepenge, hvis en medarbejder fratrådte, både med hensyn til feriepenge og A-skat, se f.eks. K₇."

Bilag II er den tidligere omtalte kravsspecifikation.

Bilag V og VI vedrører skønsmandens afprøvning.

Skønserklæringen er sålydende:

Spørgsmål 1:

"Skønsmanden bedes gennemgå de forud for aftalen (bilag A) mellem sagsøgeren og sagsøgte hos sagsøgte anvendte bogholderisystemer og vurdere, hvorvidt disse indeholdt usædvanlige elementer, der ville medføre særlige vanskeligheder ved at overføre det hidtil anvendte system til sagsøgerens system og i bekræftende fald hvilke."

Svar på spørgsmål 1:

De omtalte tidligere anvendte systemer d.v.s. DALØN fra firmaet RC Datacenter senere videreført af firmaet ØK Data fra årsskiftet 1982/83 og STAFIN fra firmaet Tidana er begge standardiserede rammesystemer til behandling af henholdsvis arbejder/funktionær løn og normalt dobbelt bogholderi. Begge systemer er udviklet til brug for mange forskellige virksomheder, idet leverandørerne stiller datakraften og systemerne til rådighed som servicebureau med deraf flydende standardiserede indrapporteringsrutiner, kontrolforanstaltninger, løbende erindring/opfølgning på klienterne etc. Det elementære omkring løn og bogholderifunktionerne skal servicebureau's klienter og deres personale naturligvis beherske, men et egentligt kendskab til EDB-teknologien er ikke nødvendig for at benytte servicebureauerne. Kontrolforanstaltningerne omkring modtagne inddata er også omfattende. Som eksempel kan nævnes, at Tidanas finanssystem STAFIN ligefrem indeholder et egentligt kontrolmodul (d.v.s. et sæt af programmer, som er udviklet blot til at kontrollere, afstemme og godkende data m.v., som de forskellige brugere fremkommer med inden disse data benyttes af de egentlige bogføringsprogrammer.

Dette skift i form hvorpå datakraften udnyttes (overgang fra servicebureau til eget anlæg) kræver naturligt en oplæring af eget personale (f.eks. i systemforståelse, betjening af udstyr, sikkerhedsaspekter og lignende) ved oprettelse og drift af systemer på eget anlæg, ligesom en ajourføring af det lærte skal ske ved personaleskift og/eller væsentlige ændringer på eget system.

De tidligere anvendte systemer overføres altså ikke m.h.t. den form, hvorpå datakraften stilles til rådighed, men hvis de hidtidige systemers funktioner

(både på inddata- og uddatasiden) analyseres nærmere, ses det ikke, at der skulle være usædvanlige elementer at inkorporere i sagsøgerens systemer.

Spørgsmål 2:

"Skønsmanden bedes ligeledes vurdere, hvorvidt den tilsigtede udbygning af det hidtil anvendte system ville medføre særlige vanskeligheder ved udformningen af det nye program og i bekræftende fald hvilke."

Svar på Spørgsmål 2:

Det ses ikke, at den tilsigtede udbygning (ref. udbudsmaterialets ønsker/krav specifikation af 23.3.82, (se bilag II), som senere refereres i kontrakt jvfn. endeligt svarskrift)) skulle medføre særlige vanskeligheder m.h.t. systemets udformning eller behandlingen af de datamængder, som er blevet mig oplyst (se bilag I).

Spørgsmål 3:

"Ifald spørgsmål 1 og/eller spørgsmål 2 besvares bekræftende, bedes skønsmanden vurdere, hvorvidt disse vanskeligheder var af en sådan art eller karakter, at der krævedes en særlig indkørings- eller tilpasningsperiode, udover hvad der var aftalt."

Svar på spørgsmål 3:

Uanset at spørgsmålene 1 og 2 er besvaret benægtende, skønnes det at kontraktens formulering "Der ydes op til ca. 50 timers instruktion og konsulentbistand tillige omfattende diverse mindre justeringer og tilpasninger af det leverede program" giver udtryk for et særdeles lavt antal timer specielt når der bør tages hensyn til sagsøgtes kravsspecifikation og sagsøgtes "novice"-status m.h.t. EDB-behandling på eget anlæg.

Da spørgsmålene 1 og 2 er besvaret benægtende, skal spørgsmål 3 ikke yderligere besvares.

Spørgsmål 4:

"Skønsmanden bedes gennemgå det af sagsøgeren leverede tekniske anlæg og oplyse, hvorvidt dette var i stand til at udføre sagsøgtes bogholderi efter de retningslinier, der var aftalt. I benægtende fald

bedes dette begrundet nærmere."

svar på spørgsmål 4:

Under afprøvningen af det leverede materiel (det fysiske udstyr) fungerede det på en måde, som ikke giver anledning til at tro, at materiellet ikke skulle være i stand til at udføre sagsøgtes bogholderi. Det bør dog bemærkes, at såfremt kravet om at materiellet også skal være forberedt til bogholderiets tekstbehandling (se kravsspecifikation) skal opfyldes, så burde der være leveret en rimelig hurtig skønsskriftsskriver og ikke en matriksskriver, hvis skriftskvalitet næppe vil være tilfredsstillende i forbindelse med bogholderiets/virksomhedens tekstbehandling. Matriksskriverens hastighed er tilfredsstillende.

Spørgsmål 5:

"Skønsmanden bedes gennemgå de af sagsøgeren leverede programmer og oplyse, hvorvidt disse fra først af var egnede til og kunne opfylde sagsøgtes behov, som det er fastlagt ved sagsøgtes hidtidige systemer og den mellem sagsøgeren og sagsøgte indgåede aftale, samt oplyse, hvorvidt de af sagsøgeren leverede programmer indeholder fejl eller mangler i forhold hertil. I bekræftende fald bedes oplyst, hvorvidt evt. fejl og mangler er søgt afhjulpet."

Svar på spørgsmål 5:

Nedenfor afgrænses til følgende delsystemer

- Finans - Debitor - Kreditor - DALØN 80 - Projekt

idet tekstbehandlingsprogrammet "Wordstar", såvel som operativprogrammet "MP/M", ikke anses for at indeholde fejl eller mangler.

Skønsmandens egne udskrifter fra synsmødet vedlægges som bilag VI.

I det efterfølgende refereres i stor udstrækning til de af sagsøgte konstaterede fejl ifølge sagsøgte advokats brev af 31.10.1985 til skønsmanden (Bilag I).

ad Finans

En gennemgang af kontoplanens EDB-koder synes ikke at berettige en difference på kr. 2.211.940,87 på periodebalancen, selvom tællværkskoden for konto 63999 ikke skal være 7 (bevirker at periodebalancens overskud efter henlæggelser til selskabsskat

bliver nul, hvis henlæggelsen er nul) og momskoden for konto 76100 formentlig skal være nul og ikke 2 som angivet.

Differencen vedrører sandsynligvis posteringsfejl, som ikke er blevet opdaget via posteringsjournalen eller via balancetallet (pr. bilag på skærmen) under årets mange bogføringssessioner. Da fejldifferencer ikke videreføres fra session til session, og dermed viser sig på den/de efterfølgende posteringsjournaler, indgår fejlene efter opdatering på de respektive konti og kan kun rettes ved modposterings. Flere sådanne fejl over regnskabsåret vil naturligvis gøre det yderst vanskeligt at udrede trådene.

Det kan også tænkes, at en situation, hvor en poster er blevet afbrudt brutalt af f.eks. strømsvigt på datamaten ikke er blevet korrekt behandlet af datamaten og posteringen derfor nødvendigvis må annulleres, og reposteres efter genstart ikke er blevet håndteret korrekt af den, der foretager posteringen, og der derved kan opstå fejlbehæftede beløb på de enkelte konti.

Differencekontoen 99999 synes også oprettet således, at den ikke direkte indgår i status ialt (har talerkode 9), men holdes helt ud fra totalerne.

Endvidere er det konstateret, at konto nummer for ind- og udgående momskonti ikke fremgår af virksomhedskartoteket, således som brugermanualen foreskriver.

Der er altså ikke konstateret egentlige fejl i Finansprogrammerne, men det bør anses for en mangel, at der kan opdateres på kontiene uden at debet/kredit posteringerne i samme session balancerer.

ad Debitor

Skønsmanden fik udskrevet (Bilag VI) følgende

- a) Virksomhedskartotek
- b) Balance (debitorer)
- c) Debitor oversigt

ad a) Ikke yderligere at bemærke.

ad b) Totalsum i kredit 0,00 er ikke korrekt, idet der er kreditposterings forskellige fra nul. Medtager ikke debitor 74100. Se nedenfor.

ad c) Svarer til balancens antal debitorer (164) og med højeste nr. 73900. Medtager ikke debitor nr. 74100 - Se neden-

for.

sagsøgtes postering (4500,-, 80000,- og 48000,-) på konto 74100 er sket uden at konto 74100 er oprettet korrekt i debitorkartoteket forud for posteringen. Den af skønsmanden oprettede forsøgskonto (nr. 75000 - Test A med gl. saldo = 0 og bogføring af 2 indbetalinger kr. 3000/kr. 5000 samt en fejlpostering på kr. 5000 (forkert fortegn)) resulterede i en kontoudskrift. At kontoudskriften så var forkert (kr. 8000 i kreditsaldo) i forhold til det bogførte iflg. posteringsjournalen/samlepostjournalen (kr. 3000,- i kreditsaldo) må anses for en fejl.

Det må anses for en mangel, at der kan bogføres på en debitor, som ikke korrekt har fået oprettet sin konto i debitorsystemet, selvom det bogførte opsamles på samlekontoen i finanssystemet, og det skønnes også, at det er en fejl, at programmet afviser en negativ indbetaling a la ovennævnte fejlpostering.

ad Kreditor

Sagsøgtes kreditorbalance pr. 31.12.83 for 167 kreditorer, hvor en del beløb (fremhævet med grønt - Ref. bilag I's underbilag) ikke stemmer overens med kreditorkontoudskriften pr. samme dato for den enkelte kreditors konto er blevet nærmere analyseret. Det skønnes, at der ikke er systematiske fejl i programmet, fordi differencerne ikke viser noget systematisk mønster. Det kan tænkes, at rutinen i programmet "Fremfindning af Re-fejl på kreditorer" ikke har været kørt indtil der ikke var flere Re-fejl (efterfulgt af en regenerering af index) subsidiært, at der på en uautoriseret måde er blevet manipuleret med de enkelte posteringer.

Det skønnes at være en mangel, at der f.eks. ved udskrift af kreditor kontoudskrifterne ikke automatisk (på sidste side) vises antal kreditorer, antal posteringer samt henholdsvis debiteret/krediteret beløb plus en fejlmelding om afvigelser fra finanssystemets samlekonto for kreditorers saldo. Ved en udskrift af kreditorbalancen bør samme kontrolsummer/afvigelsesmeldinger udskrives.

ad DALØN 80 (og Projekt)

Der refereres i det følgende fortsat til bilag I (samt bilag VI).

ad bilag I's pkt. 4a

Fejlene kan konstateres, men ikke hvordan disse

tidligere er opstået (f.eks. via postering direkte til lønsystemet?), idet de bogførte lønartsnumre og poster inden dannelsen af lønseddeludskriften/akkordudskriften ikke kan ses.

ad bilag I's pkt. 4b

Lønart 81 (AUD) synes forkert oprettet sammenlign med lønart 80 (ATP) på lønartskartoteket.

ad bilag I's pkt. 4c

Lønart 78 (beregnete feriepenge) er posteret 2 gange i stedet for een gang, og så er lønart 79 (SH-opsparring) undladt. Dette kan gøres ved en fejlpostering af satsen 12.5% 2 gange i satskolonnen i stedet for 12.5% efterfulgt af 3.5%.

ad bilag I's pkt. 4d

Det er vanskeligt nu at spore fejlårsagen, men da fejlen vises i et felt på lønsedlen, som brugeren ikke selv direkte kan manipulere, så må fejlen være i systemets programmel uden det dog præcist kan fastslås, om fejlen var tilstede dengang, når det er den nuværende version af programmet som undersøges.

ad bilag I's pkt. 4e

A-skat er ikke beregnet korrekt med nedrunding af den skattepligtige indkomst til hele 10 kroner og oprunding af A-skatten til hele kroner. Dette er en fejl i beregningerne i programmet, idet lønartskoderne/-opbygningen ikke giver brugeren mulighed for at bestemme afrundingsfaktorerne selv.

ad bilag I's pkt. 4f

Fejl i udskriftsprogrammet for årsoplysningsseddelen (årsoplysningsseddelens rubrikker 16-17-18) skal naturligvis udfyldes automatisk med relevante lønartsværdier.

ad bilag I's pkt. 4g

Fejl hidrører ikke fra, om personen er fratrådt eller ej. Det synes som om lønart 78 og 79 er forkert oprettet, således at beløbene ikke summeres i lønart 82 (trækpligtig indkomst), og at der så ved udbetaling af feriepenge skal "omposteres" til lønart 70 "Feriepenge til beskatning".

GENERELT (Vedrørende spørgsmål 5)

Efter ovennævnte gennemgang af en række af sagsøgte påståede forhold synes det fastslået, at programmerne indeholder fejl og mangler, således som programmerne er nu. Disse fejl eller mangler er ikke afhjulpet.

Da skønsspørgsmålet går på, om de leverede programmer "fra først af", d.v.s. i den første version, hvori de leveredes, var egnede, må der også dertil svares be- nægtende, dog således at forstå, at visse fejl og mangler er blevet afhjulpet efterfølgende.

En mangel synes især at være udeladelse af et "kontrollerende programmodul" (à la Tidana's STAFIN's), som reelt kontrollerer/validerer/afstemmer modtagne inddata fra brugeren på kryds og tværs, inden disse data bruges i den fortsatte behandling. D.v.s. robustheden ved det leverede program overfor brugerens fejl er for lille set i relation til sagsøgtes hidtidige system.

Det synes også som om den tværgående integration mellem programmodulerne fra starten vel næppe har været så stor (eller måske fejlfri?) som forudsat i kravsspecifikationen. Dette har været forsøgt afhjulpet hen ad vejen, idet det bl.a. nævnes i sagsøgers faktura, nr. 84100 af 8. maj 1984 "ilægning af program til integration af debitor, kreditor og finans: 5 timer".

Spørgsmål 6

"Skønsmanden bedes oplyse, om det er muligt ud fra det materiale, der foreligger i forbindelse med sagsøgtes brug af det af sagsøgeren leverede at konstatere, om der foreligger betjeningsfejl ved sagsøgtes anvendelse af det af sagsøgeren leverede apparatur og programmer og i bekræftende fald i hvilket omfang".

Svar på spørgsmål 6

Ud fra det oplyste synes der ikke at foreligge betjeningsfejl ved sagsøgtes anvendelse af apparaturet. Om programmerne kan suppleres med følgende skønsmålinger:

Som det bl.a. fremgår af den detaljerede del af svaret på spørgsmål 5, synes en vis del af fejlene opstået ved oprettelsen af de forskellige stamdata og styrende parametre for udskrifter, tælleark

o.lignende, ligesom fejlposterings og mangel på datadisciplin er medvirkende.

Det skønnes, at en vis mindre del af fejlene kan tilskrives sagsøgtes forhold, uden at det dog udelukker, at en del fejl og mangler hidrører fra sagsøgers forhold (f.eks. programmernes manglende robusthed overfor EDB-mæssigt ukyndige brugere og undladt dokumentation).

GENERELT OM ALLE SKØNSSPØRGSMÅL

De leverede programmer er udviklet ca. 1981, og selvom de efterfølgende har været udsat for modifikationer, må det konstateres, at programmer til mikrodatamater (generelt set), der udvikles i 1986, er betydeligt mere brugervenlige, robuste, hurtige og afprøvede, og det skal derfor indrømmes, at skønnet er foretaget ud fra, hvad der med rimelighed kan forlanges af både sagsøgers og sagsøgtes forhold, såvidt muligt under hensyntagen til kvalitetsniveauet i branchen i begyndelsen af 1980'erne. Det har været en hemsko for skønnet, at det foretages så lang tid efter, at systemet reelt er udgået af brug - ja, det var blot et lille hjertesuk fra skønsmanden."

Under domsforhandlingen har direktør i det sagsøgende selskab S_1 som vidne forklaret, at parterne optog kontakt med udgangspunkt i den udsendte rundskrivelse, der dog ikke indeholdt tilstrækkelige specifikationer, hvorfor der skulle foretages en udvikling i samarbejde mellem parterne. Sagsøgte ønskede et forbedret system med mere automatik. Særlig akkordlønsystemet var kompliceret og arbejdskrævende. Det var sagsøgte der valgte systemet, og der blev udført det, som man ønskede, men den nødvendige dokumentation for udformningen kom aldrig. Sagsøgeren kunne alene skitsere løsninger, og et skriftligt oplæg fra sagsøgte før levering var forudsat. Vidnet gennemgik sammen med selskabets programmør sagsøgtes bogholderi. Der var på det tidspunkt hos sagsøgte ansat en regnskabschef, der dog hurtig forsvandt, bogholder K_1 og " K_2 ". Det var K_1 , der kørte systemet, indtil han fratrådte i slutningen af 1983, og han var efter vidnets opfattelse fuldt kvalifice-

ret. Fri instruktion af personale begrænses til 50 timer for at undgå misbrug i form af stadig oplæring af nyt personale, hvilket i høj grad var tilfældet i denne sag. Til det i skønserklæringen anførte har vidnet blandt andet forklaret, at tekstbehandling var noget, man ville se på, hvorfor der ikke er leveret skønsskriftsskriver. Matrixskriver er til interne skrivelser. "Finans" er et almindeligt anvendt standardsystem. Det viste sig, at sagsøgte ikke havde posteringsjournaler, og der kan ikke bogføres på en konto, hvis den ikke stemmer med journalen Debet/kredit skal saldere, hvilket skal fremgå af en konto. Der sker ikke opdatering, men der vil komme en advarsel, der viser, at der skal opdateres, hvilket kræver en aktiv handling. Der skal foretages årsrulning, da man ellers kører ind i det nye årsregnskab. AUD og ATP er oprettet af sagsøgte, og det kræver en bogholder, der er godt inde i systemet. Sagsøgte burde have testet anlægget for ændringer vedrørende AUD inden udgangen af 1983. Afrunding i forbindelse med A-skat er generelt et problem. "Lønart" er blevet kørt gennem længere tid uden fejlretning. I det hele beror fejlene på manglende dokumentation vedrørende specielle ønsker og på udskiftning af personale. Sagsøgeren fik ikke lejlighed til afhjælpning og var, da anvisninger ikke blev fulgt, og da fakturaer ikke blev betalt ikke indstillet på at udføre mere arbejde, der i vidt omfang bestod i almindelig kontorhjælp. For så vidt angår kontrolsystem er dette som bestilt og overensstemmende med da gældende systemer. Manualer er udleveret talrige gange. På mødet den 20. marts 1984 blev K₁ hængt ud. Der blev talt om, at visse dele skulle færdiggøres, men ikke om, at sagsøgte påtænkte at gå over til et andet system.

Direktør K₈ har som vidne forklaret, at systemet ikke var udviklet, og at begge parter erkendte, at det var umuligt at fastsætte en frist for igangsætning. Det er nødvendigt, at der foreligger en detaljeret systembeskrivel-

se, som programmøren kan bruge uden nærmere kendskab til bogholderiet, men de nødvendige oplysninger kom aldrig. Der blev truffet mundtlige aftaler undervejs, og det gik rimeligt, så længe K_1 var der. Derefter måtte man begynde forfra, og sagsøgeren blev nærmest truet til at bistå med kontorarbejde.

Tidligere direktør hos sagsøgte, K^9 , har som vidne forklaret, at selskabet i 1982 overvejede at anskaffe eget EDB-anlæg for at opnå et samlet og forbedret system. Sagsøgeren reagerede på sagsøgtens forespørgsel, og der afholdtes et møde, hvor man gennemgik EDB-udskrifter vedrørende daværende system, og sagsøgeren mente at kunne opfylde de angivne specifikationer. Der blev generelt drøftet forbedringer, herunder opgørelse af akkordløn, uden at dette blev fremhævet som et særligt problem. Det var sagsøgeren og ikke sagsøgte, der var EDB-ekspert, og der var tale om et samarbejde i fuld udstrækning. Hverken regnskabschefen K_{10} , der fratrådte 9 marts 1983 eller K_1 , der ophørte den 30. november 1983, var EDB-kyndige. K_2 fratrådte den 30. april 1984. Den 27. september 1982 var deadline, og vidnet rykkede sagsøgeren, men det kneb med at skaffe folk til at sætte i gang, og programmøren S_2 fratrådte i efteråret 1982. Anlægget kom i gang i januar 1983, men det var ikke pålideligt og måtte kontrolleres manuelt, mange fejl måtte rettes, og ved årsopgørelsen for 1983 passede tallene ikke. Systemet var ikke tilpasset sagsøgtens forhold. Programmøren kunne få alle oplysninger, hvis han bad om det. Det er nok blevet sagt, at der manglede oplysninger, men sagsøgeren ville selv klare det med de ansatte. På mødet i marts 1985 lovede S_1 at bringe forholdene i orden inden en aftalt frist, men der skete trods opfordringer intet, hvorfor sagsøgte meddelte, at man ville gå over til andet system, hvilket måtte forstås som en ophævelse af aftalen.

Regnskabschef K_1 har som vidne forklaret, at han var bogholder hos sagsøgte fra juli 1982 til 30. november

1983. Han har arbejdet med EDB siden 1970. Vidnet har betjent anlægget efter de bestilte programmer, herunder løn og entreprise, der ikke var standardsystemer, men skulle tilpasses. Der var indkøringsproblemer, men anlægget kom til at køre, ikke uden fejl men de blev rettet. Vidnet var kendt med lønsystemet i entreprenørbranchen, og sagsøgte ønskede et fleksibelt system således, at der for eksempel kunne trækkes forskud på akkord. Vidnet foreslog programændringer, og har er ikke blevet rykket af sagsøgeren for oplysninger. Systemfejl i starten blev rettet, senere fejl skyldes betjeningen. Han husker ikke, om der manglede posteringsjournaler. Det er naturligvis normalt ikke så godt, at bogføre på en debitor, for hvem der ikke er oprettet konto, og kredit/debet skal balancere.

K₁₁ har som vidne forklaret, at hun blev ansat hos sagsøgte pr. 1. januar 1984. Vidnet er uddannet revisorassistent og har herunder og på handelsskole arbejdet med EDB. Vidnet fik 1 dags instruktion af K₁ og måtte i øvrigt selv spørge sig selv for at komme ind i systemet. Hun har ikke modtaget oplæring af sagsøgerens personale. Der fandtes ingen brugsvejledning og var efter det oplyste aldrig modtaget nogen. Vidnet fandt dog en vejledning, men den var mangelfuld. Man skulle passe meget på for at undgå, at der faldt tal ud af systemet. Der førtes posteringsjournal, det vil sige kasserapporter. Ved årskørsel af lønninger viste det sig, at der ikke var programmeret til de anvendte lønmeddelelsesblanketter. Tallene passede ikke med bogholderiet, og meddelelserne måtte laves manuelt. Køre- og skurpenge manglede i systemet, der ikke samlede op fra lønsedlerne. ATP indeholdt forkerte aldersoplysninger. Årsregnskabet vedrørende "finans" stemte ikke, og alt bilagsmateriale fra 1983 måtte overlades til revisor, der opholdt sig hos sagsøgte i cirka 2 måneder. På en henvendelse til sagsøgeren i februar-marts 1984 blev det udtalt, at vidnet var dum, og et besøg hos sagsøgte førte ikke til, at fejlene blev rettet. På mødet i marts 1984 blev

der fastsat en frist for fejlretning, men fristen blev ikke overholdt, og sagsøgte bestemte sig for andet anlæg. Det omhandlede anlæg har ikke været i brug siden.

Registreret revisor R har som vidne forklaret, at man i januar-februar 1984 gik igang med årsregnskabet, der ikke kunne bringes til at stemme. Anlægget var ikke integreret således, at posteringer går ind på alle systemer, og kontrolmuligheder savnedes. En del poster vedrørende kreditorer var faldet ud på forskellige dage, hvilket blev forklaret ved strømsvigt. Der var mange fejl vedrørende lønoplysninger, og sagsøgte havde foretaget rettelser på opgørelserne. Vidnet fik fat i direktør S₁, og man fik lavet en kasserapport, der viste alle posteringer. "Finans"-udskrifterne blev undersøgt for manglende modposter, og der gik en måned med gennemgang af det hele, hvilket har medført en merudgift på cirka 50.000 kr. Det aftaltes senere, at sagsøgeren skulle bringe "løn" og "kredit/debet" på plads inden en frist. Alt er ikke blevet afhjulpet, men vidnet husker ikke, om det blev tilkendegivet, at overskridelse ville medføre ophævelse af kontrakten. Hun mener, at parterne var blevet trætte af hinanden. Vidnet anser det for afgørende, at der ikke er givet personalet fornøden rådgivning og instruktion i de specielle systemer.

Statsautoriseret revisor R₁ har som vidne forklaret, at han siden 1978-79 har været revisor for sagsøgte, der havde problemer med enterprisesagerne og ønskede eget anlæg. Da anlægget ikke havde været i funktion fra starten på 1983, var der kun kasserapporter som grundlag for EDB-køringer. Kredit/debet balancerede ikke, der var modposter, der ikke fremgik af balancen, bilag, der ikke var konteret, og posteringer på journal var kommet på blindkonto. Der kan ikke være tale om forkert indtastning, da systemet så skal afvise. Det lykkedes at lave et regnskab, der ikke stemte, men kunne accepteres. Der var problemer med kontakt med sagsøgeren, der udeblev fra møder

med sagsøgte. Der blev aftalt en tidsplan, men den blev ikke overholdt, og det var pointeret, at hvis anlægget ikke blev bragt i orden, var man færdig med sagsøgeren. Skønsmanden har blandt andet forklaret, at en gennemgang af det hidtidige system før tilbudsafgivelse er normal, men ikke tilstrækkelig. Der bør foreligge et detaljeret, specificeret oplæg, i modsat fald bør standardsystemer anvendes. Sagsøgtes skrivelse, bilag II, der som minimum kræver "DALØN 80", og "mindst det samme som hidtil" er ikke tilstrækkelig kravsspecifikation. Akkord er indeholdt i "DALØN 80" og skulle altså ikke være et ekstraordinært problem. Der kan i 1983 have været andre fejl end dem, der er konstateret ved syns- og skønsforretningen, og som K₁ har ment at kunne rette. Nogle af de nu konstaterede mangler er sådanne, som en køber ikke behøver at finde sig i. Det er i hvert fald i dag usædvanligt med så mange fejl. Anlægget bør være så robust, at det ik nødvendigvis for brugeren at være særligt bogholderikyndig. Programkontrolmodul, der også anvendtes af "Tidana" kunne forventes også i 1982. Afrundingsreglerne vedrørende A-skat skulle være almindeligt kendt. Det må antages, at der er sket en kumulering af fejl i "finans". Det skulle ikke være vanskeligt at rette op, så kredit/debet salderede. Nogle senere fejl kan skyldes uøvet personale.

Sagsøgeren har anført, at det af stævningspåstanden omfattede arbejde ubestridt er udført og skal betales uanset sagens udfald i øvrigt. Sagsøgeren bestrider, at det leverede anlæg er mangelfuldt, og sagsøgte har ikke godtgjort, at der har foreligget i hvert fald væsentlige mangler. Skønsmandens besvarelse ad spørgsmål 1 og 2 indeholder intet væsentligt belastende for sagsøger. Vedrørende spørgsmål 3 har sagsøgte udført den tilbudte gratis instruktion, der åbenbart var tilstrækkelig for bogholder K₁. Det er klart, at nyt personale skal have yderligere hjælp, der også blev ydet mod betaling. Der er ingen fejl ved det tekniske materiel, der er som aftalt. Fejl vedrø-

rende finanssystemet, der er standard, skyldes betjening eller strømsvigt. Med hensyn til "Debitor" er der antagelig tale om posteringsfejl. Anvendelsen kræver visse kvalifikationer, og korrektioner vil altid være nødvendige. Sagsøgeren har søgt at rette, men det er vanskeligt, når der mangler materiale, og de ansatte ikke er tilstrækkeligt kyndige. Der er ikke foretaget årsrulning, og fejl er accelereret på grund af manglende retning. Der skønnes ikke at være systematiske fejl vedrørende kreditorsystemet. Fejl vedrørende lønsystemet beror for så vidt angår punkt 4 A-C på brugeren. Det er ikke bevist, at det under 4 D omhandlede forhold vedrører programmet. A-skat er overensstemmende med sagsøgte's ønsker. Punkt 4 F er antagelig en mindre fejl, der ville være blevet rettet af sagsøgeren. Punkt 4 G vedrører forkert oprettelse. Udeladelse af et kontrollerende modul skyldes utilstrækkelig kravspecifikation. Endvidere har der ikke foreligget nødvendige oplæg og fornøden dokumentation, ligesom det skiftende personale ikke har haft tilstrækkelige kvalifikationer. Revisionen er først kommet ind i sagen ved årsregnskabet uden at have fulgt bogføringen og uden, at års- og månedsrulninger var til stede. Endelig er det anført, at sagsøgte ikke nu kan påberåbe sig kontraktens hævebeføjelse, der skulle have været gjort gældende i september 1982.

Sagsøgte har anført, at skrivelsen, bilag II, ikke er specificeret til det endelige programmet, der skulle udarbejdes af sagsøgeren. Det fremgår af skønserklæringen, at der ikke er tale om et usædvanligt system, der skulle medføre særlige vanskeligheder ved overførelsen til det hidtil anvendte, og sagsøgeren har forpligtet sig til at levere et anlæg, der som minimum opførte kravene i bilag II. Sagsøgeren har endvidere garanteret, at anlægget var køreklart i september 1982. Overskridelse berettigede sagsøgte til at hæve, og sagsøgte har ikke fraskrevet sig retten til at påberåbe sig denne garanti på et senere tidspunkt, da det har vist sig, at anlægget ikke fungerer.

Efter årsafslutningen er der konstateret væsentlige mangler, og der foreligger ingen dokumentation for, at dette skyldes brugerfejl. Der måtte udarbejdes kasserapport til brug ved årsrulning, og rettelser vedrørende lønninger måtte udføres manuelt. Det er fastslået af skønsmanden, at det er en mangel ved finanssystemet, at der kan opdateres uden, at debet/kredit posteringer balancerer. Herefter er efterkontrol ikke mulig. Endvidere er det en fejl, at der kan bogføres på en debitor, der ikke har fået oprettet konto, og at kontoudskrifter vedrørende kreditorer ikke automatisk viser antal posteringer med videre. Vedrørende lønssystem er der omtalt brugerfejl, men ikke i væsentligt omfang. Postering af feriepenge 2 gange på "lønart 78" er ikke brugerfejl, og med hensyn til lønsedlerne kan brugeren intet foretage. A-skat skal være korrekt indkodet. Som programmerne nu er, indeholder de fejl, og der er ikke andre end sagsøgeren, der har kunnet ændre programmerne. Anlægget burde have været forsynet med kontrolmodul, idet det er et krav, at anlægget skal besidde en vis grad af robusthed overfor brugere, der ikke er særligt kyndige i EDB-teknik. Der er tale om mange forhold, der som helhed må medføre, at anlægget betegnes som væsentligt mangelfuldt. Afgørende brugerfejl er ikke dokumenteret, og fejlene er opstået i den periode, hvor K₁ kørte anlægget. Det gøres gældende, at sagsøgeren har forsømt instruktion, og at manualer til de særlige programmer aldrig er leveret. Afhjælpning blev ikke udført som aftalt, hvorfor sagsøgeren har fortabt afhjælpningsretten, og ophævelse af købet har herefter været berettiget. Der er løbende reklameret over væsentlige mangler, og der kan ikke stilles strenge krav til reklamationsfrister. Det må afvises, at sagsøgeren skal vederlægges for forgæves afhjælpningsforsøg, og det må herved bemærkes, at sagsøgte ikke har gjort erstatningskrav for ekstra udgifter på 40-50.000 kr. gældende.

Retten lægger til grund, at det leverede anlæg opfyldte de af sagsøgte stillede mindstekrav som angivet i den for-

mentlig noget spinkle "kravsspecifikation" og som udgangspunkt må anses som kontraktsmæssigt. Ved bedømmelsen heraf må såvel anlæggets pris som de på aftaletidspunktet sædvanlige krav til dets funktioner tages i betragtning. Det findes ikke godtgjort, at sagsøgeren ikke, blandt andet i forbindelse med personaleskift, har ydet den konsulentbistand med videre, som selskabet kan antages at have forpligtet sig til.

Det forventede samarbejde om udvikling af systemer efter sagsøgte særlige behov synes at have svigtet, hvilket, i hvert fald i et vist omfang, må antages at bero på, at sagsøgte ikke har formået at give sådanne specielle ønsker en for sagsøgeren anvendelig udformning, hvilket må tillægges nogen betydning ved vurderingen af de i skønserklæringen påpegede mangler, der betegnes som systemfejl.

Retten anser det herefter og henset til skønsmændens "generelle" betragtninger for overvejende betænkeligt at fastslå, at disse mangler har været af en sådan beskaffenhed eller af et sådant omfang, at en ophævelse af kontrakten efter, at anlægget havde været i anvendelse i mere end et år, har været berettiget.

Under de oplyste omstændigheder findes sagsøgte endvidere ikke nu at kunne påberåbe sig forsinkelse som ophævelsesgrund.

Ved den i marts 1984 indgåede aftale forpligtede sagsøgeren sig til at rette visse nærmere angivne forhold, hvilken aftale ikke blev opfyldt, hvorved sagsøgeren har afskåret sig fra at godtgøre, hvorvidt konstaterede fejl herved kunne have været afhjulpet, eller at det udførte arbejde, for hvilket sagsøgte har afvist betaling, har været tjenligt hertil.

Idet denne betalingsvægring som anført af sagsøgte herefter findes berettiget, vil hver af parterne være at finde for den af den anden nedlagte påstand.

Efter omstændighederne ophæves sagens omkostninger.

T H I K E N D E S F O R R E T :

sagsøgeren, S, og sagsøgte, K, frifindes hver især for den af den anden part i denne sag nedlagte påstand.

Hver part bærer sine sagsomkostninger.